

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve
Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Öğrenciler İçin

İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

I. Kademe (1, 2, 3 ve 4. Sınıf)

Ankara, 2018

içindekiler

GİRİŞ.....	5
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	6
1. DEĞERLERİMİZ.....	6
2. YETKİNLİKLER	6
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	7
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
SONUÇ.....	9
İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI	9
1. İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI	9
2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI.....	10
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	11
4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	12
İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI.....	13
1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	13
2. HEDEFLERİN YAPISI	16
3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR.....	17
ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ	32

GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için geliştirilen öğretim programları; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazanmalarını, bunları kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, akademik, günlük yaşam, öz bakım gibi alanlarda gelişim sağlamalarını hedefleyen bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırmayı hedefleyen, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Programlarda bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve kademelerde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden hedeflere ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki hedef ve açıklamalar ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu hedefler ve açıklamalar, eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, günlük hayatta değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünlüğe ulaşmış bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları”, “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer alan “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, birinci, ikinci ve üçüncü kademe seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimini tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini sağlamak,
2. Birinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olarak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek, günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları temel akademik becerileri kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak bağımsız bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak,
3. İkinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, toplumla etkileşimini, bütünlüğünü sağlayacak şekilde yeterliliklerle donatılmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Üçüncü kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin birinci ve ikinci kademede kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, insanlarla etkileşim kurabilen, toplumsal kurallara uyum sağlayabilen, toplumsal yaşama katılım için çabalayan, yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilen bireyler olmalarını sağlamak, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ)” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir mesleğe hazır, toplum hayatında üretime katkısı olan, millî ve manevi değerleri benimseyen bireyler olmalarını sağlamaktır.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı bireye değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktır. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kurmaktadır. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından günümüze ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata aktarımıdır. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte ele alınarak programın perspektifini oluşturmaktadır.

1. DEĞERLERİMİZ

Değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, birleştirici olgulardır. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir. Değer eğitiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Değerler, insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazesi olan yetkinlikler TYÇ'de belirlenmiştir. TYÇ'de anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojiye temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Özel eğitim çerçevesinde yabancı dillerde iletişim ve inisiyatif alma ve girişimciliğe ait yetkinlikler öğretim programlarında ele alınmamıştır. Bu yetkinliklere ilişkin bilgi ve beceriye ait davranışlar orta ve ağır engel düzeyindeki öğrencilere kazandırmamaktadır. Öğretim programlarında ele alınan yetkinlikler TYÇ'de aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

1. *Anadilde iletişim:* Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. *Matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojide temel yetkinlikler:* Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3. *Dijital yetkinlik:* İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
4. *Öğrenmeyi öğrenme:* Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
5. *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:* Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
6. *Kültürel farkındalık ve ifade:* Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, öğretimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreçtir. Öğrenme, öğretme ve planlamayı doğrudan etkileyen ve eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan değerlendirmeye öğretim programında önemli bir yer verilmiştir.

Öncelikle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performansını belirlemek ve performansına dayalı olarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını (BEP) hazırlamak için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sürekli değerlendirme tüm öğrencilerin ilerlemelerinin tespiti için önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değerlendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında

yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Toplanan veriler sistematik olarak kayıt edilmelidir. Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Uygun ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilerek bu tür sorulara cevap verilmelidir.

Ölçme değerlendirme ilkelerinden aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, hedeflerin ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Ölçme değerlendirme, yetersizliği olan öğrencinin bireysel özelliklerine göre biçimlendirilmelidir.
3. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulamalara yol gösterir. Bu araç ve yöntemlerin uygulanmasında gerekli uygulama ilkelerine uyulmalıdır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğrencinin çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilgi ve birikimi dikkate alınarak ve aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak bazı temel gelişim ilkelerine göre program düzenlenmiştir. Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak, destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların hedeflerini gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir. Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi belirli yönelimlerle karakterize edilir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön koşul ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de kademeler düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi bilişsel gelişimini etkiler ve bilişsel gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir hedefin gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bireyler arası farklılık bir bireyin diğerlerinden birden fazla özelliği bakımından farklı olmasıdır. Tüm öğrenciler için; bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programları temel alınarak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak olan hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri farklılaşabilir. Bu nedenle öğrenme öğretme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (mevcut performansları, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

Programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçildiği aşağıda sıralanmıştır.

- Farklı ülkelerin özel eğitim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından öğretmen ve yöneticilerin program gereksinimleri hakkında görüşleri alınmış,
- Öğretmenlerden programların hedefleri ve yapısı hakkında görüş alınmış; bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız hazırlanmıştır.

İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI

1. İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

İletişim Becerileri Dersi Öğretim Programı, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere temel dil, iletişim kurabilme ve öğrenme becerilerini kazandırmak amacıyla geliştirilmiştir. Dil bize, birbirimizle iletişim kurma, duygularımızı ifade etme, ihtiyaçlarımızı bildirme, anlamlı ilişkiler kurabilme, başkalarının konuşmalarına tepki verme ve çevremizdeki dünyayı daha iyi anlama olanağını verir. Dil ayrıca, eğitimin, bilginin, zekânın, düşüncenin ve sosyal davranışın da temelini oluşturur. Kısaca, dil, insan davranışının temel taşıdır. Bir çocuk, tipik bir biçimde dil edinmekte başarısız olduysa, ciddi gelişimsel ve sosyal zorluklarla karşı karşıya kalabilir. Öğretim programında yer alan öğrenme alanlarındaki temel dil ve öğrenme becerilerine ilişkin hedef davranışlar birbiriyle ilişkili ve bir bütünlük içinde ele alınmıştır. Öğrenme alanlarının her birinde edinilen bilgi ve beceriler öğrenme sürecinde birbirini etkilemekte ve tamamlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin gelişim özellikleri, yaşları ve becerilerin işlevselliği göz önünde bulundurularak dersin hedefleri yapılandırılmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ifade edilen Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan İletişim Becerileri Dersi ile öğrencilerin;

- Toplumca kabul edilebilir isteme becerileri sergilemeleri,
- Yönergelere uyma becerilerini geliştirmeleri,
- İletişim becerisi öğrenme yöntemlerini geliştirmeleri,
- Dinleme ve başkalarının konuşmalarını anlama becerilerini sergilemeleri,
- Konuşmanın temel becerisi olan ekolali becerilerini kazanmaları,
- Beş duyuyla hissedilen varlıkları adlandırmaları,
- Bir nesne, fotoğraf veya olayı basit cümleler kurarak anlatmaları,

- Bir hikayeyi oluş sırasına göre sıralayarak bir başkasına aktarmaları,
- Varlıkları çeşitli özelliklerine göre tarif etmeleri,
- Yaşına ve gelişimine uygun sözcük dağarcığı geliştirmeleri,
- Sözlü iletişim kuralarına uymaları,
- Başkalarının sorduğu soruları cevaplandırmaları,
- Etkileşim başlatma ve karşılıklı konuşma becerilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır.

2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI

İletişim Becerileri Dersi Öğretim Programı'nda tasarım yaklaşımı benimsenirken öğrencinin ilgisi, temel gereksinimleri ve kazandırılması hedeflenen davranışların çocuk açısından önemi esas aldığı için öğrenci merkezlidir. Öğrenci programın en önemli parçasıdır ve öğrenme alanları birey için seçilmiş, düzenlenmiş ve tüm öğrenme yaşantıları bireyin ilerideki gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Programda öğrenci gereksinimlerini merkeze alan ve öğrenci için işlevsel değeri olan bilgi, beceri ve tutumlar öğretilmesinden dolayı işlevsel psikolojik temelin benimsendiğini göstermektedir. Dolayısıyla programda yer verilen tüm hedef davranışlar gerçek hayatta geçerli olan konulardır.

Programın temel öğrenme yaklaşımı öğretmenler ve ebeveynler yararına, arkasına yıllarca süren deneysel araştırmaları almış güvenilir dil değerlendirme ve müdahale yöntemleri sunan Sözel Davranış Yaklaşımına dayanır. Sözel Davranış kendini tüm Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) araştırmalarının üzerine inşa etmekle kalmayıp, çocuğun işlevsel dili öğrenme yeteneğini artırır.

Sözel Davranış, bütün becerileri, en önemlisi de dil becerilerini gelişimsel yetersizliği olan çocuklara öğretmek için Uygulamalı Davranış Analizi yaklaşımından yararlanır. Dil, biçimlendirilebilir ve pekiştirilebilir bir davranış olarak ele alınırken, çocuğun sadece ne söylediğine değil, onun dili neden kullanıyor olduğuna da dikkat gösterilir.

Sözel Davranış Yaklaşımı, kısa adıyla UDA olarak bilinen Uygulamalı Davranış Analizinin temel öğretilerinden ortaya çıkmış nispeten yeni ve batılı ülkelerde yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. UDA alanına göreceli olarak yeni girmiş de olsa, Sözel Davranış, UDA'nın öğretileri üzerine kuruludur.

Sözel Davranış, sözlü ve sözlü olmayan iletişim şekillerinin her türünü, yani parmakla işaret etmeyi, belirtmeyi, yazmayı, hatta jestleri dahi kapsar. Öfke nöbetleri şeklinde kurulan iletişimi dahi kapsar. Sözel Davranış daha diyaloga başlamamış çocuklarda en iyi sonuçlarla kullanılmaktadır. Yani hem ses çıkaran hem de ses çıkarmayan çocukları kapsar. Bu nedenle de Sözel Davranış yaklaşımı gelişimsel yetersizliği olan hemen herkes için etkili sonuçlar doğurabilir. Küçük yaştaki öğrencilerde daha çok kullanılmakla birlikte, bu programdaki teknikler diyaloga başlamamış daha büyük yaştaki öğrencilerde de çok etkili olabilir.

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilmiş olan bu program, bireysel temelleri dikkate alarak oluşturulmuştur. Öğrenci, programın en önemli parçasıdır. Öğrenme alanları ve etkinlikler birey için seçilmiş ve düzenlenmiştir. Öğrenme yaşantıları bireyin ilerideki gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Özellikle bu program, program geliştirme açısından aşağıda belirtilen bireysel temeller dikkate alınarak geliştirilmiştir.

- Her öğrencinin bir birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencinin kişisel mutluluğunu ve başarma duygusunu kazandırmak için çaba gösterir.
- Öğrencinin gelecekteki hayatı için rehberdir.
- Günümüzdeki engelli bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine rehberdir.
- Öğrencinin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesini hedef almıştır.

Tüm öğrenciler için bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda İletilişim Becerileri Dersi Öğretim Programı temel alınarak “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)” hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP’de yer alacak hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Bu teknolojilerin kullanılması öğretim stratejilerini zenginleştirirken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecektir.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internetten indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.

3. ÖLÇME VE DEğerLENDİRME YAKLAşIMI

Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performanslarını belirlemek amacıyla belirli ölçme araçlarından yararlanılır. Öğretmen tarafından da geliştirilebilen bu araçlarla elde edilen veriler;

1. Öğrencilerin öğretimi hedeflenen davranışı öğrenmeye hazır olup olmadıklarını,
2. Geliştirilen öğretim programının etkililiğini,
3. Öğretimin sonlandırılma kararının verilmesini,
4. Öğretimle ne düzeyde genellenebilen davranış değişikliğinin sağlanabildiğini,
5. Öğretim sonlandıktan sonra etkisinin devam edip etmediğini (izleme) değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır. Değerlendirme süreci birçok basamağı içermelidir. Bu basamaklar aşağıda verilmektedir.

Programın Gözden Geçirilmesi: Öğretim programını gözden geçirerek, öğrenme alanlarına göre neden başlanacağına karar verilmelidir.

Öğretim Öncesinde Veri Toplama:

Kaba Değerlendirme: Program öğrenme alanları ve hedefleri gözden geçirdikten sonra kaba değerlendirme araçları programa göre geliştirilmelidir. Kaba değerlendirme araçları olarak kontrol listeleri, gözlemler ve görüşmelerden yararlanılabilir. Bu tür ölçümler öğrencinin performansı hakkında kabaca bilgi verecek ve ayrıntılı değerlendirme için yol gösterecektir.

Ayrıntılı Değerlendirme Araçları Hazırlanması ve Uygulanması: Seçtiğiniz öğrenme alanına göre Uygulamalı Davranış Analizinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden yararlanılabilir. Örneğin davranışın süresi ya da sayısı kayıt edilebilir. Bunun için hedef beceri değerlendirme formları geliştirilebilir. Öğretim öncesinde yapılan ayrıntılı değerlendirme öğretime nereden başlanacağına yol gösterecektir. Bu değerlendirmeden sonra hedef davranışlar belirlenerek öğretime başlanabilir.

Öğretim Sırasında Veri Toplama: Öğrenciye seçilen öğrenme alanında yer alan hedef davranışlar öğretilirken değerlendirme yapılmalıdır. Öğretim sırasında yapılan bu değerlendirmeler öğretimin düzenlenmesinde rol oynar.

Öğretim Sonunda Veri Toplama: Öğretim oturumlarında hedeflenen yönde ilerleme sağlayan öğrencilerde öğretim öncesinde kullanılan ölçme araçları ile belirlenen hedeflere ulaşım ulaşılmadığı saptanmalıdır.

Toplanan Verilerin Kayıt Edilmesi: Öğrenci performansı sürekli kayıt edilerek öğrenci performansı kayıt altına alınmalı ve grafiksel analizi yapılmalıdır. Kayıtlar sistematik olarak tutulmalı ve analiz edilmelidir.

Sonuçları Değerlendirilmesi ve Gerekli Düzenlemelerin Yapılması: Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Eğer uygun değerlendirme süreçlerine yer verildiyse, bu tür sorulara cevap verilebilecek ve birçok problemlerin üstesinden gelinebilecektir.

4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Dil gecikmesi ve bozuklukları, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin en ayırt edici göstergesidir. Öyle ki bu gecikmeler ve bozukluklar, zihinsel ve sosyal davranışlar gibi diğer pek çok önemli beceri üzerinde doğrudan etki sahibidir. Dolayısıyla, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencinin öğretim programındaki en önemli unsur olan etkili iletişim becerilerinin, en erken şekilde geliştirilmesi gerekir. Ancak, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin için geliştirilen program seçenekleri ve dil müdahalesi üzerinde uzman görüşleri ve öğrenme yaklaşımları çoğunlukla öğretmenler için kafa karıştırıcıdır. Öğrenci özelinde hangi yöntemin veya yaklaşımın kullanılacağı önemlidir.

Alanyazında konuşmanın, motivasyon, pekiştirme ve ön uyarılar gibi çevresel değişkenlerle kontrol edilen öğrenilmiş bir davranış olduğunu öne sürülmektedir. Eğer konuşursanız, konuştuğunuz şey bir tür onay ve kabul görür. Agulamaya başlamış bir bebeği düşünelim, "aaa" veya "ooo" dahil olmak üzere çok sayıda "ma" veya "ba" veya "da" gibi pek çok kolay ses çıkaracaktır. Anne ve babaların çoğu, ilk sözcük olarak "anne" veya "baba"yı duymak için dört gözle beklediğinden, bu agulama sesleri pekiştirilir. Açık ünlü sesler potansiyel bir "anne" sesinden daha fazla ilgiye maruz kalmaz, dolayısıyla pekiştirilmezler. Eğer bir bebek bir "ma" veya "ba" sesi çıkarırsa, ebeveynler mutluluktan uçar ve bebeği ilgi yağmuruna tutarak onu gıdıklar, sarılır ve ona süt verirler (bebeklerin çoğu için tercih edilen bir yiyecektir). Tipik gelişim gösteren bebeklerde dil böyle biçimlenmeye başlar. Gelişimsel geriliği olan çocuklar da dili aynı şekilde öğrenirler, ancak onların dil gelişimi çok daha yavaş olduğu için, öğrenme daha fazla ve belirgin pekiştirmeye gerekleşir.

Ne kadar çok çalışılırsa çalışılsın veya pekiştirme oranı ne kadar yüksek olursa olsun isteklerini bildirmeyen öğrenciler olacaktır. Bu durumda olan öğrenciler varsa plan değiştirilmesi gerekir. Öğrenmeyen bir çocuğa sürekli pekiştirme verilmemelidir. Pekiştirmenin kuralı, pekiştirilen davranışın artacağı şeklindedir. Eğer öğrenci zaten konuşmadığı ve iletişim kurmadığı için ödüllendiriliyorsa, sessizliği pekişecektir.

Sözlü iletişim kuramayan öğrencilere yardımcı olacak alternatif iletişimi destekleyen sistemler kullanılmalıdır. Öğrenci daha önce hiç konuşmamışsa veya ona isteklerini sözlü olarak bildirmeyi kazandırma konusunda uğraşıldığı halde tepki vermemişse, konuşamayan çocuklar için hazırlanan ve bu programda ADİB olarak kısaltılan Alternatif Destekleyici İletişim Becerileri öğrenme alanından hedef belirlenmelidir. Birisini konuşmaya zorlamak imkânsızdır, dolayısıyla ağızdan söz çıkartmaya yönelik ipucu vermek işe yaramayacaktır. Çocuğa " kedi de," denir ve o bir tepki vermezse, sözcüğü oluşturabilmesi için ses tellerindeki havaya müdahale edebilmenin yolu yoktur. Ancak kedi sözcüğünü, işaretle anlatmasına yardımcı olunabilir veya bir kedi resmine işaret etmesi sağlanabilir.

Ancak konuşamayan çocukların konuşma becerilerinin desteklenmesine devam edilmelidir. Ailelerinin ve uzmanların raporlarına göre konuşmadığı bildirilen daha büyük yaş guruplarından çocuklarla çalışıldığında bu çocukların da konuşma becerilerinde ilerlemeler olduğu görülmüştür.

İLETİŞİM BECERİLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Orta-ağır zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere temel dil, iletişim kurabilme ve öğrenme becerilerini kazandırmak amacıyla geliştirilen İletişim Becerileri Dersi Öğretim Programı iletişim yoluyla toplumsal yaşam kalitesini artırmaya yönelik düzenlenmiştir. Öğretim programında yer alan öğrenme alanları İstek Bildirme, Yönergelere Uyma, Taklit, Görsel Performans, Alıcı Dil, Ekolali, Adlandırma, Söz-İçi, Sözlü Etkileşim Başlatma ve Karşılıklı Sohbet Etme, Alternatif Destekleyici İletişim Becerileri (ADİB) olmak üzere 10 ana başlık altında düzenlenmiştir.

1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

İstek Bildirme: Bu öğrenme alanı bir nesne, eylem, birinin dikkatini çekme veya bilgi talep etme becerilerini içerir. İstek bildirme, iletişim becerileri dersinin ayrılmaz bir parçasıdır ve bir ihtiyacın karşılanması temeline dayalıdır. Davranışın altında yatan neden bir motivasyondur. Öğrenci bir şey istemek için motive olmalıdır, bu ilk başta ya bir şeyden yoksun olma durumu ya da bir tür arzudur. Meyve suyu arzulayan bir çocuk, isteğini bildirir ve onu edinir. İstek bildirmenin anında gerçekleşen olumlu bir yararı anında pekiştirilmesidir, yani istenen nesne veya etkinlik anında sunulur.

Yönergelere Uyma: Başkalarının verdiği talimatları yerine getirme becerilerini içerir. Programda, sözel olmayan becerilere tepki vermeyi öğretmek önemlidir ve öğretim programının en başında yerini alır. Başlangıç için bu tür programlar çok uygundur çünkü hem ipucu vermesi kolaydır (çocuğun konuşması gerekmemektedir) hem de herhangi bir öğretim alanına geçmeden önce tüm çocukların yönergeleri nasıl takip edeceklerini (alıcı dil becerileri) öğrenme zorunlulukları olduğundan hazırlayıcıdır. Çocuğa vereceğiniz ilk yönergeler daima onun takip edebileceği kadar basit olmalıdır.

Taklit: Bu öğrenme alanı, birisinin motor hareketlerini kopyalama becerilerini içerir. Taklit etme becerisi, bu alanda eksikliği olan çocuklara öğretilmesi gereken son derece önemli bir beceridir. Genelde ayağı yere vurma ve alkış yapma hareketlerini içeren büyük motor taklit, ilk öğretilen becerilerdir. Ekolaliye geçmek için motor taklit becerilerinin öğrencide yerleşmesini beklemek zorunlu değildir.

Görsel Performans: Eşleme, gruplandırma, yap-boz ve blok tasarımı becerileridir. Başlangıç becerileri, yap-boz tamamlama becerileri ile eş nesnelere ve resimleri eşleme becerilerini içerir. Bu beceriyi öğretirken mutlaka nesnenin adını ve işaret diliyle “eşle” sözcüğünü ya “eşle” dememin yerine ya da hem eşle deyip hem de işaret diliyle eşle komutunu vererek kullanılmalıdır. Bu şekilde çalışma çok daha yararlı olabilir. Bu da çocuğun öğretim programında, dilin ve basit sözcüklerin gömülü olarak yerleşmesine yardım eder. Öğrenciler, sözcükleri ne kadar sık duyarlarsa o kadar nesne tanıma becerileri artar ve nesnelere adlarını ayırt etmeye başlamaları mümkün hale gelir. Hatta öğrenciniz, o sözcüğü eşleme etkinliğinde o kadar sık eşleştirir ki, ekolali yapmaya dahi başlayabilir.

Alıcı Dil: Bu öğrenme alanı dili anlama ve yönerge takip etme becerilerini kapsar. Bu programda yönergelere uyma ayrı bir öğretim alanı olarak alındığından, alıcı dil öğrenme alanında ayırt etme becerilerine yer verilmiştir. Adına tepki verme ve yönergeleri yerine getirme becerilerinin öğretimine başladıktan bir süre sonra birlikte vücut bölümleri ayırt etme ve diğer daha karmaşık ayırt etme becerileri çalışılmalıdır. Öğrenci bu becerileri edinir edinmez, iki nesne veya iki resim arasındaki farkı öğretmeye başlayın ve sayıyı yavaşça artırarak masadaki nesnelere yenilerini ekleyin. Çoğu öğrenci, nesnelere tanırken elle kavrayabildikleri nesnelere daha olabilir, ancak alan yazında ilk aşamayı resim tanımlayarak daha rahat geçen çocuklardan da bahsedilmektedir. Nihayetinde zaten hem resim hem de nesne kullanmanız gerekecektir.

Ekolali: Bu öğrenme alanı, birinin söylediğini anında veya gecikmeli söyleyebilme becerisidir. Ekolali yapabilen ve yapan bir çocuğun ekolu ipucuna tepki verme olasılığı daha yüksektir. Ekolalinin öncülü sadece sözel bir uyaran olabilir, dolayısıyla geçerli bir ekol tepkisi almak için nesnenin kendisi veya resmi göz önünde olmamalıdır. Öğrencilerinizin ekolali becerilerini değerlendirmek amacıyla “Söyle top” dediğinizde ortada gözüne çarpan bir top olmamalıdır. Öğrencilerinizde ekolali becerisi yok ise, bu beceriyi geliştirmek için sistematik eğitime ihtiyaç duyacaktır.

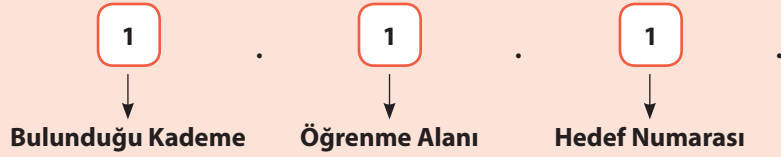
Adlandırma: Bu öğrenme alanı bir nesne, resim, sıfat, yer, koku, tat, gürültü veya duygu gibi sözel olmayan duyuşsal uyaranların iletişim kurma amaçlı etiketlenilmesidir. Adlandırmanın öncülü bir tür uyarandır (nesnenin kendisi, bir resim, bir ses veya bir koku olabilir) ve adlandırmanın sonucu övgü edinmek gibi dolaylı pekiştirir. Teknik olarak, “doğal” bir adlandırma becerisinin öncülü “Bu nedir?” şeklinde bir eğitimci sorusunu içermez. Becerinin aslı, çocuğun çevresindeki bir şeyi fark edip onun hakkında yorum yapmak istemesiyle ortaya çıkmalıdır. “Bak! Burada bir inek var!” veya “Sucuk kokusu alıyorum,” gibi. Böyle doğaçlama ve saf nitelikli adlandırmalar çoğunlukla ilginize yönelik istek bildirimleridir, işte bu alan, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerde oldukça yetersizdir. İlgi edinme amaçlı istek bildirme, programınızda çok sonlarda yer almaktadır. Dolayısıyla “Bu ne?” sorusunu sormadan adlandırmayı öğretebilmeyi ummak gerçekçi olmayacaktır.

Söz-İç: Bu öğrenme alanı, sohbet edebilmenin esas olan sorulan sorulara cevap verebilme becerilerini kapsar. Tipik bir sohbette üç sözel becerinin karışımı bulunur. İleri seviyede adlandırmalar ve yorumlar genellikle ilgi edinmek için yapılan isteklerdir ve çoğunlukla sohbet başlatmaya hizmet ederler. Bu ileri istek bildirme becerilerini geliştirmede orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerine verilen yönergelerin çok net, açık yapılması gerekir. Söziçi becerilerini öğretmeye başladığınızda, öğrencilerinizin aşına olduğu ve sık duyduğu şarkıları seçin. “Ali Baba’nın Çiftliği” şarkısı, az konuşan çocuklar için çok iyi bir seçimdir. Siz taklidi yaptıktan sonra “diye bağırır” şeklinde boşluk doldurmak veya “me me” gibi hayvan seslerini şarkı içinde söylemek genellikle kolay verilebilecek tepkilerdir.

Sözlü Etkileşim Başlatma ve Karşılıklı Sohbet Etme: Bir başkasından yönerge almadan sözlü bir etkileşim başlatma, belirli bir konu hakkında karşılıklı sıra alarak konuşma becerisi. Sözel etkileşim ve karşılıklı sohbet becerilerini geliştirmek için öğrencinin konuşmaktan hoşlandığı konular tercih edilmelidir. Örneğin, konuşması trenler ile sınırlıysa, dondurma arabası hakkında konuşun ve konuşmayı yiyeceklerle doğru genişletin veya farklı yerler ile ilgili konuşun ve konuşmayı dağ manzarası veya çöl manzarasına doğru genişletin. Zamanla yeni konular hakkında sohbet etmeye geçin ancak eski konularla ilgili konuşmaları görmezden gelmeyin.

Alternatif Destekleyici İletişim Becerileri: Bu öğrenme alanı sözel yolla iletişime geçemeyen çocuklar için kullanılan teknik ve stratejilerin kullanımını içerir ve dili destekleyen her sistemi içinde barındırır. En çok kullanılan üç tip destekleyici sistem vardır: bunlar, işaret dili, ses üreten cihazlar ve PECS adı verilen Resim Değiş-Tokuşuna Dayalı İletişim Sistemleridir. Alan yazında mümkün olduğunca işaret dilinin seçilmesi önerilmektedir. Çünkü işaret dili istenen her yerde her zaman kullanılabilir ve ayrıca sözcüklerle ilgili farklı becerilerin sergilenmesi bakımından çok amaçlı bir kullanım alanı sunar. Araştırmalar işaret diline sözcükler eşlik ettiğinde çocuğun ses çıkarmasının veya konuşmasının geliştiğini göstermektedir.

İletişim Becerileri öğretim programında **Kademe, Öğrenme Alanı, Hedef'e** ilişkin kodlamada aşağıdaki sistematik izlenmiştir.

2. HEDEFLERİN YAPISI

Tablo 1. Öğretim Programının Öğrenme Alanları Hedef ve Hedef Davranış Sayıları

Öğrenme Alanları	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları
İstek Bildirme	3	14
Yönergelere Uyma	1	10
Taklit	3	9
Görsel Performans	4	18
Alıcı Dil	13	35
Ekolali	6	27
Adlandırma	18	87
Söz-içi	4	17
Sözlü Etkileşim Başlatma ve Karşılıklı Sohbet Etme	5	25
ADİB	1	3
Toplam	58	245

Tablo 2. Hedeflerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	Toplam
İstek Bildirme	3	-	-	3
Yönergelere Uyma	1	-	-	1
Taklit	-	-	3	3
Görsel Performans	4	-	-	4
Alıcı Dil	3	-	-	3
Ekolali	-	-	6	6
Adlandırma	21	-	-	21
Söz-içi	4	-	-	4
Sözlü Etkileşim Başlatma ve Kar. Soh. Etme	5	-	-	5
ADİB	2	-	-	2
Toplam	43	0	9	52

3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR

Bu bölümde orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanan öğretim programının öğrenme alanlarına göre hedef ve hedef davranış sayıları, hedeflerin öğrenme alanlarına göre dağılımı ve her öğrenme alanının hedefleri, hedef davranışları, önerilen öğretim yöntem ve teknikleri ile önerilen ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları verilmiştir.

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
İstek Bildirme	1.1.1. Jest, mimik, ses ya da kurallı cümle kullanarak bir şey talep eder.	1.1. Bir nesne talep eder. 1.2. Jest ya da mimik kullanarak talebini bildirir. 1.3. Tek ses kullanarak talebini bildirir. 1.4. Zamir kullanarak talebini bildirir. 1.5. Hizmet talep eder. 1.6. Birinden ilgi talep eder. 1.7. Talebini kurallı cümle kullanılarak belirtir.	Fırsat öğretimi Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.1.2. Nesne, kişi ve bir durum hakkında soru sorar.	2.1. Bir nesne hakkında soru sorar. 2.2. Bir kişi hakkında soru sorar. 2.3. Bir durum hakkında soru sorar.	Fırsat öğretimi Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.1.3. Ulaşamadığı, zorlandığı, kaybettiği ve yaptığı işi tamamlamak için yardım ister.	3.1. Ulaşamadığı nesne için yardım ister. 3.2. Zorlandığı etkinlik için yardım ister. 3.3. Kaybettiği nesnelere bulmak için yardım ister. 3.4. Yaptığı işi tamamlamak için yardım ister.	Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Değerlendirme sırasında öğrencilerinizin başarılı olduğu şeylerden başlayın ve etkileşim sırasında sözcüğü doğru söyleyip söylemediğine fazla bakmayın. Bisküviyi gösterdiğinizde öğrenciniz "bisküvi" veya "bis" diyorsa, iki durumda da istek bildiriminde bulunmaktadır. Bu davranışı ona bisküvi vererek pekiştirin ama bu arada doğru şekilde söylemesi için model olduğunuzdan emin olun ve öğrencinin "bisküvi"yi nasıl telaffuz ettiğini Davranış Kayıt Formu'na yazın.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Yönergelere Uyuma	1.2.1. Basit ve karmaşık yönergeleri yerine getirir.	<p>1.1. Tek basamaklı yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.2. Görsel / işaret / jest ipucu kullanılan yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.3. Çok basamaklı yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.4. Öğrencinin önüne daha fazla nesne sunulup biri istenildiğinde o nesneyi bulur.</p> <p>1.5. Koşullu yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.6. Geçişlerde verilen yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.7. Yazmaya hazırlık yönergelerini yerine getirir.</p> <p>1.8. Çalışma kitabı üzerinde verilen yönergeleri yerine getirir.</p> <p>1.9. Grup yönergelerini yerine getirir.</p> <p>1.10. Verilen mesajı olduğu gibi 3. kişilere iletir.</p>	<p>Bekleme süreli öğretim</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
Açıklamalar	Yoğun öğretim seansları vereceğiniz zaman, başlamadan önce öğrencinin makul bir sayıda "yönerge takip becerisine" sahip olması tavsiye olunur. Yönerge takibi çalıştığınız derslerde en az iki hedef tepki olmalıdır, böylece öğrencinin ikisi arasındaki farkı anladığını söyleyebilirsiniz. Örneğin 1.1. tek basamaklı yönergeleri çalışıyorsanız "Geli" ve "Otur!" gibi en az iki yönerge üzerinde çalışmalısınız. Öğrencilerin düzeylerine göre hedef tepki sayılarını arttırabilirsiniz.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Taklit	1.3.1. Yetişkinin bir nesne ve nesne olmandan yaptığı hareketler ile parmak oyunlarını taklit eder.	1.1. Yetişkinin nesne ile yaptığı hareketleri taklit eder. 1.2. Yetişkinin motor hareketlerini taklit eder. 1.3. Parmak oyunlarını taklit eder.	Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Grafiksel analiz
	1.3.2. Akranının bir nesne ve nesne olmandan yaptığı ince ve kaba motor hareketleri taklit eder.	2.1. Akranının nesne ile yaptığı hareketleri taklit eder. 2.2. Akranının motor hareketlerini taklit eder. 2.3. Akranının ince motor hareketlerini taklit eder.	Aynı denemelerle öğretim Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Grafiksel analiz
	1.3.3. Videodan bir nesne ve nesne olmandan yapılan ince ve kaba motor hareketleri taklit eder.	3.1. Videodan nesne ile yapılan hareketleri taklit eder. 3.2. Videodan kaba motor hareketleri taklit eder. 3.3. Videodan ince motor hareketleri taklit eder.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Sözel Davranış yaklaşımında taklit becerileri çok önemlidir. Ekolali öğrenme alanında çalışmaya başlamadan önce motor taklit becerilerinin öğrenilmesinde yerleşmesini beklemek zorunda değilsiniz. Taklit öğrenme alanına yeni yeni başlayanlara genellikle oyuncağ / nesne taklidi ve büyük motor taklidi ile başlamaları önerilir. Eğer taklit becerilerini değerdendiriyorsanız ona özel ipucu vermeyin. Örneğin alkış yaparken "Alkış yap!" demek yerine sadece "Böyle yap!" demeniz yeterlidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Görsel Performans	1.4.1. Bire bir eş olan ve en az bir özelliği itibarıyla farklı olan nesnelere eşler.	1.1. Tüm özellikleri bire bir aynı olan nesnelere eşler. 1.2. İlişkili olmayan en az bir özelliği değiştirildiğinde nesnelere eşler. 1.3. Tüm özellikleri bire bir aynı olan resimleri eşler. 1.4. İlişkili olmayan en az bir özelliği değiştirildiğinde resimleri eşler. 1.5. Çalışma kağıdı üzerinde çeşitli eşleme çalışmaları yapar.	Ayrıntı denemelerle öğretim Uyarana şekil verme Uyarana ipucu ekleme	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Kalıcı ürün kaydı Grafiksel analiz
	1.4.2. Nesnelere bir özelliğini dikkate alarak başka nesnelere ve resimlerle ilişkilendirir.	2.1. Nesnelere nesnelere ilişkilendirir. 2.2. Nesnelere resimlerle ilişkilendirir. 2.3. Resimleri resimlerle ilişkilendirir. 2.4. Çalışma kağıdı üzerinde varlıkların resimlerini ilişkilendirir. 2.5. Kelimeleri nesnelere ilişkilendirir.	Ayrıntı denemelerle öğretim Uyarana şekil verme Uyarana ipucu ekleme	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Kalıcı ürün kaydı Grafiksel analiz
	1.4.3. Nesnelere kategorisine, işlevine ve en az bir özelliğine göre sınıflandırma yapar.	3.1. Kategorisine göre nesnelere / resimleri sınıflandırır. 3.2. İşlevine göre nesnelere / resimleri sınıflandırır. 3.3. Özelliğine göre nesnelere / resimleri sınıflandırır. 3.4. Çalışma kağıdı üzerinde sınıflandırma yapar.	Ayrıntı denemelerle öğretim Uyarana şekil verme	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Kalıcı ürün kaydı Grafiksel analiz
	1.4.4. Öykü kartlarını oluş sırasına göre sıralar.	4.1. İki öykü kartını oluş sırasına göre sıralar. 4.2. Üç öykü kartını oluş sırasına göre sıralar. 4.3. Dört öykü kartını oluş sırasına göre sıralar. 4.4. Beş öykü kartını oluş sırasına göre sıralar.	Ayrıntı denemelerle öğretim Doğrudan öğretim	Davranış kayıt formu Kontrollü olay kaydı Kalıcı ürün kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Eşleme becerilerini değerlendirirken "Eşle!" veya "Aynıysın yanına koy!" demelisiniz ve öğrencinin eline her seferinde sadece bir kart vermelisiniz. Bu becerinin öğretiminde nesnenin adını, (ör. "kalem") ve işaret diliyle "eşle" sözcüğünü ya sesli olarak "eşle" dememin yerine kullanmalısınız ya da hem "eşle" deyiş hem de işaret diliyle "eşle" komutunu vererek nesnenin adını söylemelisiniz. Bu şekilde çalışmak çok daha yararlı olacaktır. Bu da öğrencinin, basit sözcüklerin gömülü olarak öğrenmesine yardımcı edecektir. Öğrenciler sözcükleri ne kadar sık duyarlarsa nesne tanıma becerileri o kadar artar ve nesnelere başlangıçta ayırt etmeye başlamaları mümkün hale gelir. Resimleri resimlerle, gerçek nesnelere gerçek nesnelere eşleme konusunda ustalaşan öğrencilere nesnelere eşleme becerileri öğretmelisiniz.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Alıcı Dil	1.5.1. Aşına olduğu kişiler için fotoğrafları gösterilip sorulduğunda istenen kişiyi gösterir.	1.1. Aile bireylerinin fotoğrafları gösterildiğinde göstermesi istenen aile bireyinin fotoğrafını bulur. 1.2. Öğretmenlerinin fotoğrafları gösterildiğinde göstermesi istenen öğretmenin fotoğrafını bulur. 1.3. Sınıf arkadaşlarının fotoğrafları gösterildiğinde göstermesi istenen sınıf arkadaşının fotoğrafını bulur.	Ayrıık denemelerle öğretim Uyarana ipucu ekleme İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.2. Sorulduğunda vücut bölümlerini gösterir.	2.1. Kendi vücudunun üzerinde vücut bölümlerini gösterir. 2.2. Başka birinin üzerinde vücut bölümlerini gösterir. 2.3. Resim üzerinde vücut bölümlerini gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.3. Kendisinden istene nesneyi ve nesneye ait fotoğrafı gösterir.	3.1. Kendisinden istenen nesneyi gösterir. 3.2. Kendisinden istenen nesnenin fotoğrafını gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.4. Verilen nesnelere arasından farklı ve aynı olan nesnelere gösterir.	4.1. Aynı olan nesnelere gösterir. 4.2. Farklı olan nesnelere gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.5. Bir görsel üzerinde kendisine sorulan eylemi gösterir.	5.1. Yetişkin yaparak gösterildiğinde kendisine sorulan eylemi gösterir. 5.2. Videosu izletildiğinde kendisine sorulan eylemi gösterir. 5.3. Fotoğrafları gösterildiğinde kendisine sorulan eylemi gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.6. Boyutuna göre sorulduğunda kendisine gösterilen nesnelere arasından zıt olanı gösterir.	6.1. Boyutuna göre sorulduğunda gerçek nesnelere arasından zıt olanı gösterir. 6.2. Boyutuna göre sorulduğunda nesnelere resimleri arasından zıt olanı gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.7. Nesnelere arasından istenen rengi gösterir.	7.1. Bire bir aynı özelliklerde ancak farklı renklerde nesnelere arasından istenen rengi gösterir. 7.2. Farklı özelliklerde ve farklı renklerde nesnelere arasından istenen rengi gösterir. 7.3. Çevresindeki çeşitli varlıklar arasından istenen rengi gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.8. İştittiği sese ait varlığı gösterir.	8.1. İştittiği sese ait varlığın kendisini gösterir. 8.2. İştittiği sese ait varlığın resmini gösterir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları	
Alıcı Dil	1.5.9. Geometrik şekiller arasında istenen şekli gösterir.	9.1. Bire bir aynı özelliklerde ancak farklı şekillerde nesnelere arasından istenen geometrik şekli gösterir. 9.2. Farklı özelliklerde ve farklı şekillerde nesnelere arasından istenen geometrik şekli gösterir. 9.3. Çevresindeki çeşitli varlıklar arasından istenen geometrik şekli gösterir.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.5.10. Özelliklerine göre nesnelere gruplara ayırır.	10.1. Ait olduğu kategoriye göre nesnelere gruplara ayırır. 10.2. İşlevine göre nesnelere gruplara ayırır.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.5.11. Bir görsel üzerinde istenen duyguyu gösterir.	11.1. Yetişkin yaparak gösterdiğinde kendisine sorulan duyguyu gösterir. 11.2. Videosu izletildiğinde kendisine sorulan duyguyu gösterir. 11.3. Fotoğrafi gösterildiğinde kendisine sorulan duyguyu gösterir.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.5.12. Olumsuzluk bildiren ifadeleri ayırt eder.	12.1. "Değil" ifadesi kullanılarak sorulan sorulara ilgili olarak göstererek cevap verir. 12.2. "Yok" ifadesi gösterilerek sorulan sorulara ilgili olarak göstererek cevap verir. 12.3. Olumsuzluk ekleri kullanılarak sorulan sorulara ilgili olarak göstererek cevap verir.	Bekleme süreli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.5.13. Seçenekler arasından tercih ettiğini seçer.	13.1. Tercih ettiği ve tercih etmediği iki seçenek arasından tercih ettiğini seçer. 13.2. Çok tercih ettiği bir seçenek ve yansız olan bir seçenek arasından tercih ettiğini seçer. 13.3. Çok tercih ettiği iki seçenek arasından tercih ettiğini birini seçer. 13.4. İkiden daha fazla tercih ettiği seçenekler sunulduğunda tercih ettiğini birini seçer.	Ayrık denemelerle öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	Açıklamalar	Öğrencilerin basit yönelere uymayı öğrendikçe, yönerge takip etme ile birlikte diğer alıcı dil öğrenme alanından bir iki hedef davranışın (vücut bölümleri ve nesne tanıma gibi) öğretimini birlikte gerçekleştirebilirsiniz. Unutmayın, her hedef davranışın öğretimini gerçekleştiren en az iki hedef tepkili hedefleyin. Öğrencilere tek bir şeyi öğretip bu tek beceri için onlara pekiştirilmesini sunarsanız, ikinci veya üçüncü beceriyi öğretmeniz çok zorlaşır. Öğretmen "boya" dediğinde büyük olasılıkla "da da" gibi bir şey duyuyor olabilirler. Yani "kağıt" hedef olduğunda, yine "da da" cümlesini duyacaktır. İkisini yan yana koyduğunuzda, öğrenci pekiştirici kazanabilmek için doğruyu bulma oramı yarı yarıya olacaktır. Aslında "kağıt" yönergesini duymayı hiç öğrenmemiştir. Eğer hedef davranış başına en az iki hedef tepki seçerseniz öğrencileriniz başından itibaren, farkını doğru anladığı komut için ipucu ve pekiştirme almış olur.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları	
Ekolali	1.6.1. Ses taklit eder.	1.1. Ünlü sesleri taklit eder. 1.2. Ünsüz sesleri taklit eder. 1.3. Ünlü - ünsüz ses kombinasyonlarını taklit eder. 1.4. Çevresel sesleri taklit eder. 1.5. Alçak ve yüksek sesleri taklit eder. 1.6. Çizelge takip ederek ses kayıt cihazını taklit eder.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Fırsat öğretimi.	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.2. Hece taklit eder.	2.1. Sesi harf ile başlayan iki harfli heceleri taklit eder. 2.2. Sessiz harf ile başlayan iki harfli heceleri taklit eder. 2.3. Üç harfli heceleri taklit eder. 2.4. Dört harfli heceleri taklit eder. 2.5. Yansımali sesleri taklit eder.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.3. Sözcük taklit eder.	3.1. Resmi gösterilen ve söylenen sözcüğü taklit eder. 3.2. Yazısı gösterilen ve söylenen sözcüğü taklit eder. 3.3. Tek heceden oluşan sözcüğü taklit eder. 3.4. İki heceden oluşan sözcüğü taklit eder. 3.5. Üç ve daha fazla heceden oluşan sözcüğü taklit eder.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.4. Cümle taklit eder.	4.1. İki sözcüklü cümleyi taklit eder. 4.2. Üç veya daha fazla sözcüklü cümleyi taklit eder. 4.3. Uygun ses tonu kullanarak cümle taklit eder.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.5. Videodan ses, hece ve sözcük taklit eder.	5.1. Videodan sesleri taklit eder. 5.2. Videodan heceleri taklit eder. 5.3. Videodan sözcükleri taklit eder. 5.4. Videodan cümleleri taklit eder.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.6. Varlıkların hareketlerini sözcüklerle birlikte taklit eder.	6.1. Hayvanların hareketlerini sözcüklerle birlikte taklit eder. 6.2. Taşıtların hareketlerini sözcüklerle birlikte taklit eder. 6.3. Mutfak eşyalarının hareketleri sözcüklerle birlikte taklit eder. 6.4. Elektronik ev eşyalarının hareketlerini sözcüklerle birlikte taklit eder.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	Açıklamalar				Davranış Kayıt Formu'da öğrencilerinizin ekolali yaptığı sözcüklerin de kaydını tutmalısınız. Bisküviyi gösterdiğinizde öğrenciniz hiçbir şey söylemiyorsa, siz "bisküvi" deyin. Aynı sözcüğü tekrarlayıp, öğrencinin tekrar edip etmediğine bakın. Hem nesneyi hem de sözel modeli bir arada sunduğunuz öğrencinizin ustalaştığı istekleri ekolali ve adlandırma gibi sözel becerilere transfer etmede kullanabilirsiniz. Eğer öğrenciniz ihtiyaç duyduğu bir nesneyi elde etmek için sözle veya işaretlerle size bildirmiyorsa ona ne nesne adlandırmayı ne de bir ekolalide ustalaşmayı öğretebilirsiniz. İstek bildirme daima öğretilmesi gereken ilk beceridir.

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Adlandırma	1.7.1. Vücut bölümlerini adlandırır.	1.1. Kendi vücut bölümlerini adlandırır. 1.2. Başkasının vücut bölümlerini adlandırır. 1.3. Maket üzerinde vücut bölümlerini adlandırır. 1.4. Fotoğraf üzerinde vücut bölümlerini adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Artan bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.2. Resimlerdeki varlıkları adlandırır.	2.1. Resimlerindeki yiyecekleri adlandırır. 2.2. Resimlerindeki içecekleri adlandırır. 2.3. Resimlerindeki hayvanları adlandırır. 2.4. Resimlerindeki giysileri adlandırır. 2.5. Resimlerindeki oyuncakları adlandırır. 2.6. Resimlerindeki ev eşyalarını adlandırır. 2.7. Resimlerindeki meslekleri adlandırır. 2.8. Resimlerindeki taşıtları adlandırır. 2.9. Resimlerindeki kişileri adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Artan bekleme süreli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.3. Varlıkları adlandırır.	3.1. Yiyecekleri adlandırır. 3.2. İçecekleri adlandırır. 3.3. Hayvanları adlandırır. 3.4. Giysileri adlandırır. 3.5. Oyuncakları adlandırır. 3.6. Ev eşyalarını adlandırır. 3.7. Taşıtları adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Artan bekleme süreli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.4. Çeşitli kavramları adlandırır.	4.1. Renkleri adlandırır. 4.2. Şekilleri adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim Artan bekleme süreli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Adlandırma	1.7.5. Varlıkların ait olduğu kategorileri adlandırır.	<p>5.1. Meyve kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.2. Sebze sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.3. Renk kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.4. Şekil kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.5. Yiyecek kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.6. İçecek kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.7. Hayvanlar kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.8. Giysiler kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.9. Oyuncak kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.10. Ev eşyaları kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.11. Rakamlar kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.12. Harfler kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>5.13. Taşıtlar kategorisine ait nesnelere sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p>	<p>Ayrık denemelerle öğretim ipucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz</p>
	1.7.6. Bir kategoriye ait varlıkların resimlerinde sunulduğunda ilgili kategoriyi adlandırır.	<p>6.1. Renkler kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.2. Şekiller kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.3. Yiyecek kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.4. İçecek kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.5. Hayvanlar kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.6. Oyuncak kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p> <p>6.7. Taşıtlar kategorisine ait resimler sunulduğunda ait olduğu kategoriyi söyler.</p>	<p>Fırsat öğretimi Ayrık denemelerle öğretim ipucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz</p>

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Adlandırma	1.7.7. Bir nesne, fotoğraf, ses veya olayı basit cümle kurarak anlatır.	7.1. Bir nesne gösterildiğinde tek sözcüklü cümle kurarak o nesneyi anlatır. 7.2. Bir nesne gösterildiğinde iki sözcüklü cümle kurarak o nesneyi anlatır. 7.3. Bir fotoğraf gösterildiğinde tek veya iki sözcüklü cümle kurarak o nesneyi anlatır. 7.4. İşitsel bir uyarıyı tek sözcüklü cümle kurarak anlatır.	Ayrıık denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.8. Öykü kartlarını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. Üç öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. Dört öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. Beş öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır.	8.1. İki öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. 8.2. Üç öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. 8.3. Dört öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır. 8.4. Beş öykü kartını oluş sırasına göre sıralayarak anlatır.	Ayrıık denemelerle öğretim Doğrudan öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.9. Varlıkları tarif eder.	9.1. Bir nesneyi / resmi 1-2 özelliğine göre tarif eder. 9.2. Bir nesneyi / resmi kategorisine göre tarif eder. 9.3. Bir nesneyi / resmi işlevine göre tarif eder.	Ayrıık denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.10. Kişileri tarif eder.	10.1. Kendini fiziksel özelliklerini anlatarak tarif eder. 10.2. Tanıdığı kişileri fiziksel özelliklerini anlatarak tarif eder.	Ayrıık denemelerle öğretim Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.11. Yer bildiren ifadeleri kullanır.	11.1. Bir nesneye ilişkin yöneltilen sorulara yer bildiren ifadeleri kullanarak cevap verir. 11.2. Bir nesneye ilişkin yöneltilen sorulara yer bildiren ifadeleri kullanarak cevap verir.	Ayrıık denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.12. Zamirleri kullanır.	12.1. Gerçek kişilere ilişkin (hareket, fiziksel özellik, durum vb.) yöneltilen sorulara zamirleri kullanarak cevap verir. 12.2. Gösterilen resimlere ilişkin (hareket, fiziksel özellik, durum vb.) yöneltilen sorulara zamirleri kullanarak cevap verir.	Ayrıık denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Adlandırma	1.7.13. Karşıtlık bildiren sözcükleri kullanılır.	13.1. Gerçek nesnelere ilişkin sorulara "Aynı" / "Farklı" ifadelerini kullanarak cevap verir. 13.2. Resimli kartlara ilişkin sorulara "Aynı" / "Farklı" ifadelerini kullanarak cevap verir. 13.3. Dinletilen seslere ilişkin sorulara "Aynı" / "Farklı" ifadelerini kullanarak cevap verir. 13.4. Çeşitli dokulara ilişkin sorulara "Aynı" / "Farklı" ifadelerini kullanarak cevap verir. 13.5. Karşıtlık ifadesi içeren 2 kart gösterilip biri adlandırıldığında, diğer karşıt ifadeyi adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.14. Görsel ilişkin sorulara cevap verir.	14.1. Varlıkların resimleri gösterilip 5N 1K soruları sorulduğunda cevap verir. 14.2. Bir resim üzerinde eksik olan sorulduğunda cevap verir. 14.3. Bir resim üzerinde yanlış olan sorulduğunda cevap verir. 14.4. Resmi gösterilen duyguları adlandırır.	Bekleme süreli öğretim Doğrudan öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.15. Önce ve sonra kavramlarını kullanılır.	15.1. Resimli kartlar gösterildiğinde önce / sonra kavramlarına ilişkin yöneltilen sorulara cevap verir. 15.2. Bir video izlediğinde önce / sonra kavramlarına ilişkin yöneltilen sorulara cevap verir. 15.3. Bir kişinin yaptığı hareketlere ilişkin "Ne yaptı?" sorusuna önce / sonra kavramlarını kullanarak cevap verir. 15.4. Kendisinin yaptığı hareketlere ilişkin yöneltilen sorulara önce / sonra kavramlarını kullanarak cevap verir. 15.5. Duyduğu sese ilişkin yöneltilen sorulara önce / sonra kavramlarını kullanarak cevap verir.	Ayrılc denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.16. "Evet" ve "Hayır" ifadelerini kullanılır.	16.1. Varlıkların kategorisine, özelliğine veya işlevine ilişkin yöneltilen sorulara "Evet" / "Hayır" ifadelerini kullanarak cevap verir. 16.2. Resimlerdeki varlıkların kategorisine, özelliğine veya işlevine ilişkin yöneltilen sorulara "Evet" / "Hayır" ifadelerini kullanarak cevap verir.	Ayrılc denemelerle öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Adlandırma	1.7.17. Olumsuzluk bildiren ifadeleri kullanır.	17.1. Gerçek kişiler üzerinde sahip olunmayan bir özellik ya da nesne sorulduğunda "Yok." ifadesini kullanarak cevap verir. 17.2. Bir resim üzerinde eksik bir özellik ya da bölüm sorulduğunda "Yok." ifadesini kullanarak cevap verir. 17.3. Gerçek kişiler üzerinde bir özellik ya da nesne sorulduğunda "Değil." ifadesini kullanarak cevap verir. 17.4. Bir resim üzerinde bir özellik ya da nesne sorulduğunda "Değil." ifadesini kullanarak cevap verir. 17.5. Gerçek kişilerin davranışlarına ilişkin sorulara olumsuzluk eklerini kullanarak cevap verir. 17.6. Bir varlığın özelliğine ya da işlevine ilişkin sorulara olumsuzluk eklerini kullanarak cevap verir. 17.7. Bir resimdeki varlığın özelliğine ya da işlevine ilişkin sorulara olumsuzluk eklerini kullanarak cevap verir.	Bekleme süreli öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.18. Cümle içinde sıfat kullanır.	18.1. Bir nesneye ilişkin yönelttilen sorulara cümle içinde işaret sıfatları kullanarak cevap verir. 18.2. Bir nesneye ilişkin yönelttilen sorulara cümle içinde renk sıfatlarını kullanarak cevap verir. 18.3. Bir nesneye ilişkin yönelttilen sorulara cümle içinde sayı sıfatları kullanarak cevap verir. 18.4. Bir nesneye ilişkin yönelttilen sorulara cümle içinde sıra bildiren sıfatları kullanarak cevap verir. 18.5. Duyduğu sese ilişkin yönelttilen sorulara cümle içinde niteleme sıfatı kullanarak cevap verir.	Bekleme süreli öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Teknik olarak, "doğal" bir adlandırma becerisinin öncülü "Bu nedir?" şeklinde bir eğitici sorusu içermez. Becerin aslı, öğrencinin çevresindeki bir şeyi fark edip onun hakkında yorum yapmak istemesiyle ortaya çıkmaktadır. "Bak! Burada bir inek var!" veya "Sucuk kokusu alıyorum." gibi. Böyle doğaçlama ve doğal adlandırmalar çoğunlukla ilginize yönelik istek bildirimidir. İşte bu alan, orta-ağır zihinsel engelli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerde genellikle zayıftır. İlgi edinme amaçlı istek bildirme, programınızda çok sonra yer alacak. Dolayısıyla "Bu ne?" sorusunu sormadan adlandırmayı öğretilmeyi ummak gerçekçi olmayacaktır. Öğretime başlamadan önce öğrencilerinizin nesnenin gerçeğini veya resmini gördüğünde adlandırma yaparsa bu sözcüklerin kaydını tutun. Mevcut becerileri değerlendirirken, bebek gibi aguluyor dahi olsa, öğrencilerinizin ne kadar konuştuğunu bilmek isteyeceksiniz. Değerlendirme aşamasında 30 dakika veya 1 saat boyunca öğrencilerinizin kendi doğal ortamında kaç ses çıkardığını veya kaç sözcük söylediğini sayın ve Davranış Kayıt Formu'na kaydedin. Bu da programınızı başlattıktan sonra gelişme sağlandıkça üzerine çıkacağınız başlama düzeyiniz olacak.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Söz-İç	1.8.1. Söz-İç boşlukları tamamlar.	1.1. Şarkıdaki / tekerlemedeki boşlukları tamamlar. 1.2. Kelime gruplarına dayalı boşlukları tamamlar. 1.3. Cümledeki boşlukları tamamlar. 1.4. Sayı gruplarındaki boşlukları tamamlar. 1.5. Söylenen kelimenin karşısını kullanarak boşluğu tamamlar.	Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim Eş zamanlı ipucuyula öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.8.2. Sorulara cevap verir.	2.1. Kişisel bilgi sorularına cevap verir. 2.2. Sorulara sözcük kullanarak cevap verir. 2.3. Sorulara cümle kurarak cevap verir. 2.4. Ne yaptığı sorulduğunda yaptığı işi söyler. 2.5. Önce / sonra kavramlarına ilişkin sorulara cevap verir. 2.6. Yakın geçmişte olan olaylara yönelik sorulan sorulara cevap verir.	Ayrık denemelerle öğretim Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.8.3. Dinlediği öyküyü anlatır.	3.1. Öykünün adını söyler. 3.2. Öykünün kahramanlarını söyler. 3.3. Öykünün geçtiği yeri söyler. 3.4. Öykünün konusunu söyler.	Ayrık denemeli öğretim Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.8.4. "Evet" / "Hayır" ifadelerini kullanır.	4.1. Bir yiyecek, etkinlik veya nesneyi isteyip istemediği sorulduğunda "Evet" / "Hayır" ifadelerini kullanarak cevap verir. 4.2. Cevabını bildiği sorular sorulduğunda "Evet" / "Hayır" ifadelerini kullanarak cevap verir.	Ayrık denemelerle öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Bu beceriyi değerlendirmenin anahtarı, öğrencilerin sıkça dinlediği bir şarkıyı söylemektir. Her dizedeki son sözcüğü söylemeden bırakın ve öğrencinizin boş bıraktığınız kısımları doldurup doldurmadığını değerlendirin. Öğrenciniz şarkılarda tek sözcüklü boşlukları doldurabiliyorsa bir sonraki aşama, günlük yaşamda karşılaşılabileceği daha işlevsel cümleciklerdeki boşlukları doldurup dolduramadığına bakmaktır. Söz-İç becerilerini öğretmeye başladığımızda, öğrencilerin aşına olduğu ve sık duyduğu şarkıları veya tekerlemeleri seçin. "Komşu komşu" adlı tekerleme öğrenciler tarafından genelde çok sevilir. "Ali Baba'nın Çiftliği" şarkısı, az konuşan öğrenciler için çok iyi bir seçimdir. Siz taklidi yaptıktan sonra "diye bağırır" şeklinde boşluk doldurmak veya "me me" gibi hayvan seslerini şarkı içinde söylemek genellikle kolay verilebilecek tepkilerdir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Sözlü Etkileşim Başlatma ve Karşılıklı Sohbet Etme	1.9.1. Ortak dikkat becerileri gösterir.	1.1. Sözel olmayan ortak dikkat başlatır. 1.2. Tek sözcük kullanarak ortak dikkat başlatır. 1.3. Sözel olmayan ortak dikkat sürdürür. 1.4. Tek sözcük kullanarak ortak dikkat sürdürür.	Fırsat öğretimi Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.2. Başkalarıyla iletişim başlatır.	2.1. Seçimleri hakkında iletişim başlatır. 2.2. Etkinlikleri hakkında iletişim başlatır. 2.3. Aile bireyleri ile iletişim başlatır. 2.4. Jest ve mimik yoluyla iletişim başlatır. 2.5. Bir kişiye bir nesne vererek iletişim başlatır. 2.6. Çizdiği resim hakkında iletişim başlatır. 2.7. Yemek sırasında iletişim başlatır.	Replikli öğretim Etkinlik çözelgeleri Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.3. Başkalarının başlattığı iletişime karşılık verir.	3.1. Selam verildiğinde karşılık verir. 3.2. Seslenen kişiye uzaktan cevap verir. 3.3. Başlatılan iletişimi bir ya da iki sözcüklü cümle kurarak sürdürür. 3.4. Seçimleri hakkında iletişimi 1 ya da 2 sözcüklü cümle kurarak sürdürür. 3.5. Karşılıklı iletişime girer.	Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.4. Başkalarıyla karşılıklı sohbet eder.	4.1. Sohbet ederken sıra alır. 4.2. Günlük etkinlikleri hakkında sohbet eder. 4.3. Okulda geçirdiği gün hakkında sohbet eder. 4.4. Evden getirilen nesne ile ilgili sohbet eder. 4.5. Oyun hakkında sohbet eder.	Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.5. Zamana bağlı olaylar hakkında iletişim başlatır.	5.1. Kısa süre önce olmuş olaylar hakkında iletişim başlatır. 5.2. Kısa süre sonra olacak olaylar hakkında iletişim başlatır. 5.3. Bir-iki saat önce olmuş olaylar hakkında iletişim başlatır. 5.4. Bir-iki saat sonra olacak olaylar hakkında iletişim başlatır.	Replikli öğretim Bekleme süreli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	İyi bir sohbet arkadaşı olmak ilk başlarda sanıldığı kadar kolay olmayabilir ancak zamanla gelişecektir. Sohbet becerileri yeni gelişmeye başlayan öğrencilerle çalışırken başlarda yönerge vermeyin, soru sormayın. Çünkü bu durum etkinliğin girişimini değiştirebilir. Öğrencilere yönerge verme ya da soru sorma, ayrık denemelerle öğretimin bir özelliğidir, sıradan bir sohbetin içinde genelde yer almaz. Replikli öğretimi kullanarak öğrencilere yönergelere tepki vermeyi veya sorulara cevap vermeyi değil; bilgi paylaşımında bulunmayı öğretmeyi amaçlarız. Ayrıca sohbetin eğlenceli hale dönüşmesi için, öğrenci ile sohbet eden kişinin ilgi çekici, enteresan yorumlarda bulunması, ilginç mimikler kullanması gerekir. Sohbetin uzunluğu ve öğrenci ile sohbet eden kişinin öğrencinin dil kullanım düzeyine göre konuşması ayrıca önemlidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Alternatif Destekleyici İletişim Becerisi (ADİB)	1.10.1. Bir Alternatif Destekleyici İletişim Becerisi geliştirir.	1.1. İşaret dili, fotoğraf ya da ses üreten cihazları kullanarak istek bildirir. 1.2. İşaret dili, fotoğraf ya da ses üreten cihazları kullanarak adlandırma yapar. 1.3. İşaret dili, fotoğraf ya da ses üreten cihazları kullanarak sorulara cevap verir.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Ayrık denemelerle öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Mümkün olduğunca işaret dili tercih edilmelidir çünkü öğrenci nerede isterseniz orada kullanabilir. Ayrıca Sözel Dil yaklaşımı çerçevesinde sözcüklerle ilgili tüm farklı becerilerin sergilenmesi bakımından çok amaçlı bir kullanım alanı sunar. Araştırmalar, işaret dilinin sözcüklere eşlik ettiğinde öğrencinin ses çıkarmasının veya konuşmasının geliştiğini vurgulamaktadır. İşaret dili öğrencilere ayrıca görsel olarak sözcüklerin farklı olduğunu da gösterir. "Top" ile "bisküvi" nin sesleri, tıpkı işaretleri gibi farklıdır. Konuşmadakine benzer bir biçimde, her bir sözcük için belirgin bir işaret vardır. Dolayısıyla öğrenci bisküvi demeyi işaret diliyle öğrendikten sonra, resmini gördüğünde "bisküvi" işaretini yapmayı öğretmek genellikle kolay olur veya aynı işaretle ilerleyen zamanlarda "Bana yediğimiz bir şey söyle!" gibi bir sorunun cevabını işaret dili ile verebilir. Bu da sonrasında öğrencinin bir beceriden diğerine geçerken işaret dilini kullanabilmesine olanak sağlar.			

ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

DERS PLANI ÖRNEĞİ – I

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: İstek Bildirme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.1.2. Nesne,kişi ve bir durum hakkında soru sorar.
Hedef Davranışlar	2.1. Bir nesne hakkında soru sorar. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci yeni bir nesne gösterildiğinde, nesne ile ilgili bilgi almak için kendiliğinden "Bu nedir?", "Bunu nereden aldın?", "Bu ne işe yarar?" ve "Bu nasıl çalışır?" gibi bir ya da birden fazla soru sorar. Talepler içeriğe bağlıdır; yani öğrencilerin yetişkin yardımı olmadan başaramayacakları durumların varlığında ortaya çıkar.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Fırsat Öğretimi
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Öğrencinin ilgisini çekebilecek çeşitli nesnelere.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen, öğrencinin ilgisini çeken nesnelere belirler ve bu nesnelere yetişkinden yardım almadan başaramayacağı şekilde öğrenciyeye gösterir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen, öğrencinin ulaşamayacağı şekilde nesnelere gösterir. Öğretmen, öğrenci yanına geldiğinde göz kontağı kurarak ve kaşlarını kaldırıp gülümseyerek (beklentiyi bakma), etkileşim fırsatı olarak kullanılacak materyale sonra da öğrenciyeye bakarak öğrencinin etkileşim başlatmasına yardımcı olabilir.
Güdüleme	Pekiştirme doğal olarak gerçekleşir. Çünkü öğretimi öğrenci başlatır, uyarı verilmaz ve öğrenci hedef davranışı gerçekleştirdiğinde elde ettiği şey ile doğal olarak pekiştirilir. Öğretmen, öğrencinin tercihlerini iyi belirleyip değerlendirip sunarak etkileşim fırsatları yaratır. Ayrıca öğrencinin doğru davranışları, davranışla ilişkilendirilmiş övgüler ve sözlü talep ettiği yardım sunularak ödüllendirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Derse başlamadan önce öğretmen, öğrencinin hoşlandığı nesnelere, öğrenciyeye sunarak ve ailesinden yardım talep ederek belirler.
Uygulama	Öğrencinin ilgisini çekecek araçların bulunduğu ortam hazırlama: Öğretmen, öğrencinin görebileceği şekilde nesneyi gösterir. Öğrencinin ilgisini çeken herhangi bir nesneye yönelmesini (etkileşim başlatma) bekleme: Öğrenci nesneye ulaşmak için girişimde bulunduğu (ör. elini uzattığında) bir fırsat oluşur. Eğer bir etkileşim başlatmaz ise öğretmen göz kontağı kurarak, öğrenciyeye doğru eğilerek, "beklentiyi bakarak" (gözlerini hafifçe büyütür) ya da önce nesneye sonra öğrenciyeye bakarak ipucu sunar. Öğrenciden daha üst düzeyde ya da konuşmaya yakın bir dil talep etme (detay isteme): Öğretmen, öğrencinin nesneye hemen ulaşmasını sağlamak yerine belirlediği sorulardan birini söyleyerek öğrenciyeye model olur. "Söyle 'Bu nedir?' / 'Bunu nereden aldın?' / 'Bu ne işe yarar?' / 'Bu nasıl çalışır?'" Öğrenci hedef tepkiyi yerine getirir: Öğrenci, öğretmenin model olduğu soruyu sorar. Öğrenciyeye yöneldiği nesneyi elde etmesi için izin verme (doğrulama): Öğrenci, yardımsız soruyu sorar ise öğretmen coşku ile soruyu cevaplar ve öğrencinin nesneye ulaşmasına izin verir.
Açıklamalar	Eğer öğrenci öğretmenin model ipucuna rağmen tepkide bulunmuyorsa etkinlik sonlandırılıp nesnelere süreç gözden geçirilmelidir. Sözel taklit becerisi değerlendirilip öğretim oturumları planlanabilir ya da nesnelere öğrencinin ilgisini çekecek nesnelere ile değiştirilebilir.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirme aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirilmede öğretmen, öğrenciyi ulaşamayacağı uzaklıkta nesnel gösterir. Öğrenci nesne ile ilgili soru sorarsa öğretmen davranış kayıt formuna artı (+) verir. Öğrenci soru sormaz ise öğretmen, veri formuna eksi (-) işaretler ve öğrenciyi soru sorma konusunda model olur. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirilmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirilmede veriler ön değerlendirilme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme verisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış farklı nesnel doğrultusunda alınır (ör. farklı bir görev verilir). Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Veriler ön değerlendirilme bölümünde açıklandığı gibi doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin yoklama oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirilme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirilme ve süreç içi değerlendirilme verileri birbiriyle karşılaştırıldığında hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirilme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – II

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Yönergelere Uyuma
BÖLÜM-2	
Hedef	1.2.1. Basit ve karmaşık yönergeleri yerine getirir.
Hedef Davranışlar	1.1. Tek basamaklı yönergeleri yerine getirir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin sunduğu tek basamaklı bir yönergeyi (ör. "Kalk!" vs.) 5 saniye içinde bağımsız olarak yerine getirir. Öğretimi hedeflenen tek basamaklı yönergeler aşağıda verilmiştir: <ul style="list-style-type: none">• Kalk• Otur• Bak• Gel• Alkış• Dön• Zıpla• Ver• Göster• Elini indir
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Oturması için sandalye, vermesi veya göstermesi için kapı, tahta, pencere, ışık vs. bildiği eşyalar veya çeşitli ders araç-gereçleri, kağıt, kalem, makas vs.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Değerlendirme ve öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, genelleme oturumları okulun koridoru, bahçesi veya farklı bir sınıfta farklı kişilerle gerçekleştirilir. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrencilere davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur (ör. "Beni dinlediğini görüyorum Hatice, aferin sana.") veya "Ben hazırım, hadi başlayalım." gibi dikkat çekici uyarılar verir.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırmalıklar) pekiştirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Eğer var ise bir önceki derste öğrenilen yönergelerle başlanır ve ardından yeni veya üzerinde çalışılmakta olan yönergelere geçilir.
Uygulama	Ders sırasında çalışılacak yönergelerin sırası değişirken, yönergelerin her biri her oturumda eşit sayıda çalışılır. Öğretmen otururken ya da ayakta uygun ses tonu kullanarak kısa zaman aralıklarıyla yönergeleri verir (5-10 saniye). Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmesinin ardından hedef yönergelerden birini yöneltir (ör. "Kalk!"). Öğretmen 5 saniye bekler. Doğru tepki veren öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırmalıklardan küçük bir miktar ikram eder, kısa süreliğine sevdiği bir etkinlik ile meşgul olmasına izin verir veya sembol sunar. Yanlış tepkilerin ardından aşamalı yardım sunulur ancak ipucu sunulan tepkiler pekiştirilmez, sadece davranış onaylanır (ör. "Kalk!" yönergelerinin ardından hafifçe çocuğun omzundan tutularak çocuk ayağa kaldırılır ve hemen ardından "Kalktın." ya da "Bak, kalktın." gibi onay ifadeleri kullanılır). İpuçlu tepkinin ardından öğrencinin hedef yönergeyi bağımsız olarak yerine getirmesi için davranış prova ettirilir. Öğrenciye sunulan aşamalı yardım mümkün olduğunca kısa sürede geri çekilmelidir.

Açıklamalar	<p>Yönerge takibi çalıştığınız derslerde öğretimi hedeflediğiniz en az iki hedef tepkiniz olmalıdır. Böylece öğrenciniz iki yönerge (ör. "Gell!" ve "Otur!") arasındaki farkı daha kolay anlayabilir. Öğrencilerin düzeylerine göre öğretimi hedeflediğiniz hedef tepki sayısı ikiden daha fazla da olabilir (3, 5 veya 10 gibi).</p> <p>Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında, son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır.</p>
--------------------	--

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla yönerge verir. Yönergeler kısa zaman aralıklarıyla verilir (5–10 saniye). Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci verilen yönergeleri yerine getirirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile ya da farklı materyaller kullanılarak değerlendirilir (ör. "Makas al!" yönergesi ile çalışılıyorsa öğretim sırasında kullanılan makastan farklı bir makas ile değerlendirme yapılır). Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranış sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – III

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Taklit
BÖLÜM-2	
Hedef	1.3.1. Yetişkinin bir nesne ve nesne olmadan yaptığı hareketler ile parmak oyunlarını taklit eder.
Hedef Davranışlar	1.1. Yetişkinin nesne ile yaptığı hareketleri taklit eder. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin nesne ile yaptığı hareketi belirlenen süre içinde (5 sn.) taklit eder. Öğretimi hedeflenen nesne ile yapılan davranışlar aşağıda verilmiştir: <ul style="list-style-type: none">• Kaba küp atma• Oyuncak araba itme• Halka takma• Sopayla trampete vurma• Kutu kapağını açma
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Fırsat Öğretimi.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Çeşitli nesnelere.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Değerlendirme ve öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, genelleme oturumları okulun koridoru, bahçesi veya farklı bir sınıfta farklı kişilerle gerçekleştirilir. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrenciye neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur ör. "Beni dinlediğini görüyorum Kaan, aferin sana" veya "Ben hazırım, hadi başlayalım." gibi dikkat çekici uyarılar verir.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle, semboller ve / veya atıştırmalıklarla pekiştirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur.
Uygulama	Öğretmen ve öğrenci masanın başına yan yana otururlar. Çalışılacak araçlar masanın üzerinde hazırılır. Öğrenciye yapılacak çalışma açıklanır. Öğrenci öğretmene bakar, onu dinlediğini belli eder veya araçlarla ilgilenirse onu pekiştirir. Öğretmen küpü alır ve kabin içine atar ve "Benim gibi yap!" ya da "Bana bak!" yönergelerini verir. Öğretmen küpü kaba atar. 5 saniye bekler sürenin sonunda öğrenci tepki vermez ya da yanlış tepki verirse öğretmen fiziksel yardım kullanarak küpü kaba atmasını sağlar. Süre sabit tutularak öğrencinin ipucu almadan en az üst üste iki oturum %100 hedef davranışı gerçekleştirene kadar oturumlara devam edilir. Oturum boyunca doğru tepkiler, sembol ya da atıştırmalıklarla pekiştirilir.
Açıklamalar	Sabit süreli bekleme öğretim yönteminde belirlenen süre değiştirilmez, aynı zamanda ipucunu silikleştirmek için ipucunun türünde ya da özelliklerinde bir değişiklik yapılmaz; öğretimin tamamında aynı ipucu ile çalışılmaya devam edilir. Oturumlarda öğrencinin daha önceden kazandığı bir nesne ile taklit becerisi varsa, örneğin halka takma gibi, bu da öğrenciye yaptırılabilir. Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Farklı araçlara geçilerek nesne ile taklit etme hedefi çalışılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla benim gibi yap, böyle yap, der ve davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci verilen yönergeleri yerine getirirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile ya da farklı materyaller kullanılarak değerlendirilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – IV

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Görsel Performans
BÖLÜM-2	
Hedef	1.4.2. Nesnelerin bir özelliğini dikkate alarak başka nesnelere, resimlerle ilişkilendirir.
Hedef Davranışlar	<p>2.4. Çalışma kağıdı üzerinde varlıkların resimlerini ilişkilendirir.</p> <p>Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, yönerge verildiğinde çalışma kağıdı üzerinde verilen her bir resmi ilişkili olduğu resim ile (ör. "tavşan resmi" - "havuç resmi" vb.) 5 saniye içinde bağımsız olarak ilişkilendirir. Öğretimi hedeflenen varlıkların bazıları aşağıda verilmiştir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kuş - Kafes• Tavşan - Havuç• Kilit - Anahtar• Köpek - Kemik• Tavuk - Yumurta
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Çalışma kağıtları.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Ön değerlendirme ve öğretim oturumları öğretmeni ile, genelleme ise farklı kişiler ile planlanır. İzleme oturumları ise öğretmeni ve farklı kişiler ile karışık şekilde planlanır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrencilere davranışla ilişkilendirilmiş övgüler sunulur (ör. "Beni çok dikkatli dinliyorsun Selin, teşekkür ederim").
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir. Öğretmen, öğrencilere çalışma kağıtlarını sunmadan önce, kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri bir oyuncak ya da atıştırma belirler. Öğretmen, öğrencilerin karşısında veya yanındadır, elinde sembol tahtası ya da atıştırma / oyuncak bulundurur. Öğretmen başlangıçta oyuncak ya da atıştırma öğrencilere gösterebilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	Önceki derslere ilişkin hedef davranışla ilgili grafiksel analiz gözden geçirilerek öğrencinin performansı gözden geçirilir. Tamamladığı ya da üzerinde çalıştığı aşamayı kısaca değerlendirir. Doğru tepkiler için övgüler sunulur ("Cevap verdiğin için teşekkür ederim" gibi) fakat herhangi bir ödül verilmez. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz.
Uygulama	Ders sırasında çalışılacak yönergelerin sırası değişirken, yönergelerin her biri her oturumda eşit sayıda çalışılır. Öğretmen kısa zaman aralıklarıyla yönergeleri verir (5-10 saniye). Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmesinin ardından "Evet, Selin. Şimdi önündeki çalışma kağıdının sol tarafında ve sağ tarafında çeşitli resimler görüyoruz. Sağdaki her resim soldaki resimlerden biriyle ilişkilidir." der ve hedef yönergelerden birini yöneltilir (ör. "Soldaki tavşan resmi sağdaki resimlerden hangisi ile ilişkilidir? İşaretle!"). Öğretmen 5 saniye bekler. Doğru tepki veren öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırma kardan küçük bir miktar ikram eder veya sembol sunar. Öğrenci, yanlış tepki verir ya da hiç tepki vermez ise elinden hafifçe tutularak ipucu verilir ve ilişkili resimleri işaretlemesi sağlanır. Ancak ipucu sunulan tepkiler pekiştirilmez, sadece doğru cevaplar onaylanır. İpuçulu tepkinin ardından öğrencinin hedef yönergeye bağımsız olarak yerine getirmesi için denemelere devam edilir. Öğrenciye sunulan ipuçları mümkün olduğunca kısa sürede geri çekilmelidir.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır. Öğretim sürecinde varlıkların resimlerini mümkün olduğunda farklı şekillerde sunmak genellemeyi destekleyecektir (ör., gerçek resimler, oyuncak resimleri ve karikatürize edilmiş resimler vs.). Çalışma kağıdının üzerinde resimlerin yerlerini sık sık değiştirmek de genelleme için destekleyici olacaktır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirme aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla yönerge verir. Yönergeler kısa zaman aralıklarıyla verilir (5–10 saniye). Davranış tanımında anlatıldığı gibi yönerge verilmesinin ardından 5 saniye içinde öğrenci ilişkili resimleri işaretlerse davranış kayıt formuna artı (+); eğer hiç tepki vermez, yanlış tepki verir ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştireç verilmez. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme, öğretim oturumları sırasında ön değerlendirme oturumunda olduğu gibi gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme öğretmenden önce ve öğrenci süreç içi son değerlendirmede ölçüte ulaştığında değerlendirilir. Genelleme oturumu, bu davranışın öğretiminde bulunmamış kişilerle alınır. Öğrencinin dikkatini arttırmak için genelleme oturumları öğretim oturumlarının içine serpiştirilebilir. Genelleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırdıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – V

BÖLÜM-1																					
Dersin Adı	: İletişim Becerileri																				
Kademe	: I																				
Öğrenme Alanı	: Alıcı Dil																				
BÖLÜM-2																					
Hedef	1.5.11. Bir görsel üzerinde kendisine sorulan eylemi gösterir.																				
Hedef Davranışlar	11.3. Fotoğrafları gösterildiğinde kendisine sorulan eylemi gösterir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin resmini göstermiş olduğu eylemler sorulduğunda (ör. "Hangisi oturuyor?") 5 saniye içinde bağımsız olarak gösterir. Öğretimi hedeflenen eylemler aşağıda verilmiştir: <table><tr><td>Oturuyor</td><td>Sallanıyor</td></tr><tr><td>Koşuyor</td><td>Su içiyor</td></tr><tr><td>Kitap taşıyor / okuyor</td><td>Ağlıyor</td></tr><tr><td>Uçurtma uçuruyor</td><td>Uyuyor</td></tr><tr><td>Kahvaltı yapıyor / yemek yiyor</td><td>Montunu giyiyor</td></tr><tr><td>Yemek yapıyor</td><td>Telefonla konuşuyor</td></tr><tr><td>Yazı yazıyor</td><td>Resim yapıyor</td></tr><tr><td>Cam siliyor</td><td>Dondurma yiyor</td></tr><tr><td>Çorap giyiyor</td><td>Araba sürüyor</td></tr><tr><td>Bisiklet sürüyor</td><td>Banyo yapıyor</td></tr></table>	Oturuyor	Sallanıyor	Koşuyor	Su içiyor	Kitap taşıyor / okuyor	Ağlıyor	Uçurtma uçuruyor	Uyuyor	Kahvaltı yapıyor / yemek yiyor	Montunu giyiyor	Yemek yapıyor	Telefonla konuşuyor	Yazı yazıyor	Resim yapıyor	Cam siliyor	Dondurma yiyor	Çorap giyiyor	Araba sürüyor	Bisiklet sürüyor	Banyo yapıyor
Oturuyor	Sallanıyor																				
Koşuyor	Su içiyor																				
Kitap taşıyor / okuyor	Ağlıyor																				
Uçurtma uçuruyor	Uyuyor																				
Kahvaltı yapıyor / yemek yiyor	Montunu giyiyor																				
Yemek yapıyor	Telefonla konuşuyor																				
Yazı yazıyor	Resim yapıyor																				
Cam siliyor	Dondurma yiyor																				
Çorap giyiyor	Araba sürüyor																				
Bisiklet sürüyor	Banyo yapıyor																				
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrı Denemelerle Öğretim																				
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Oturması için sandalye, göstermesi için resimli kartlar																				
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Değerlendirme ve öğretim oturumları hedef eylemlerin birkaç farklı kartı ile, genelleme oturumları ise öğretimde kullanılmamış eylem kartları ile gerçekleştirilir. İzleme oturumları ise öğretimde yer almamış kişiler ve öğretimde yer almamış eylem kartları ile gerçekleştirilir.																				
BÖLÜM-3																					
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrencilere davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur. ör. "Beni dinlediğini görüyorum Özlem, aferin sana." veya "Ben hazırım, hadi başlayalım." gibi dikkat çekici uyarılar verir.																				
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir.																				
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Eğer var ise bir önceki derste öğrenilen eylem kartları ile başlanır ve ardından yeni veya üzerinde çalışılmakta olan hedef eylem kartlarına geçilir.																				
Uygulama	Öğretmen, öğrenciyle yan yana oturur ve hedef eylem kartlarını masanın üzerine yerleştirir. Öğrenciye öncelikle eylem kartlarını gösterir ve tanıtır. (ör. "Bu içiyor", "Bu uyuyor" gibi.) Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmesinin ardından önüne koyduğu kart arasından hedef eylemi göstermesi için öğrenciye yönergeyi sunar. (ör. "Uyuyanı göster", "Hangisi içiyor?" ya da "Kim koşuyor?" gibi). Öğretmen 5 saniye bekler. Doğru tepki veren öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırma kartlarından küçük bir miktar ikram eder, kısa süreliğine sevdiği bir etkinlik ile meşgul olmasına izin verir veya sembol sunar. Uyarı verildikten sonra hemen arkasından eğer öğrenci ihtiyaç duyuyorsa ipucu sunulur. Ancak ipucu sunulan tepkiler pekiştirilmez, sadece davranış onaylanır. Örneğin "Su içeni göster!" yönergesinin ardından eğer öğrenci 5 saniye içinde tepki vermezse öğrencinin elinden hafifçe tutarak hedef eylem kartını göstermesi için ipucu sunulur ve hemen ardından öğrenciye "Bak, su içeni güzel gösterdin." şeklinde bir geri bildirim verilir, ancak pekiştirme yapılmaz. İpuçlu tepkinin ardından öğrencinin hedef yönergeyi bağımsız olarak yerine getirmesi için davranış prova ettirilir. Öğrenciye sunulan aşamalı yardım mümkün olduğunca kısa sürede geri çekilmelidir.																				

Açıklamalar

Öğrencilerin düzeylerine göre öğretimini hedeflediğiniz hedef tepki sayısı ikiden daha fazla da olabilir (3, 5 veya 10 gibi). Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla yönerge verir. Yönergeler kısa zaman aralıklarıyla verilir (5–10 saniye). Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci yönerge verilmesinin ardından 5 saniye içinde hedef eylem kartını gösterir ise davranış kayıt formuna artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kayıt eder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış farklı eylem kartları ile değerlendirilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranış sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları öğretimde yer almamış farklı kişi ve farklı eylem kartları ile düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – VI

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Ekolali
BÖLÜM-2	
Hedef	1.6.1. Ses taklit eder.
Hedef Davranışlar	1.1. Ünlü sesleri taklit eder. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin taklit ettiği ünlü sesleri istenildiğinde 5 saniye içinde bağımsız olarak taklit eder. Öğretimi hedeflenen ünlü sesler aşağıda verilmiştir: a-e-ı-i-o-ö-u-ü
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Oturması için sandalye, masa.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Değerlendirme ve öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, genelleme oturumları farklı bir sınıfta farklı kişilerle gerçekleştirilir. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrencilere davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur (ör. "Beni dinlediğini görüyorum Özlem, aferin sana.") veya "Ben hazırım, hadi başlayalım." gibi dikkat çekici uyarılar verir.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Eğer var ise bir önceki derste öğrenilen ses taklitleri ile başlanır ve ardından yeni veya üzerinde çalışılmakta olan ses taklitlerine geçilir.
Uygulama	Ders sırasında çalışılacak seslerin sırası değişirken, seslerin her biri her oturumda eşit sayıda çalışılır. Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmesinin ardından hedef seslerden birini kısa ve net bir şekilde sunar (ör. "Söyle: a.") Öğretmen 5 saniye bekler. Doğru tepki veren öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırma malzemelerden küçük bir miktar ikram eder, kısa süreliğine sevdiği bir etkinlik ile meşgul olmasına izin verir veya sembol sunar. Yanlış tepkilerin ardından aşamalı yardım sunulur ancak ipucu sunulan tepkiler pekiştirilmez, sadece davranış onaylanır. İpuçlu tepkinin ardından öğrencinin hedef yönergeyi bağımsız olarak yerine getirmesi için davranış prova ettirilir. Öğrenciye sunulan aşamalı yardım mümkün olduğunca kısa sürede geri çekilmelidir. 5 dakika içerisinde 10 tane deneme yapıp, en az 10 tane davranışla ilişkilendirilerek övgü ifadeleri kullanılmalıdır.
Açıklamalar	Öğrencilerin düzeylerine göre öğretimini hedeflediğiniz hedef tepki sayısı ikiden daha fazla da olabilir (3, 5 veya 10 gibi). Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla yönerge verir. Yönergeler kısa zaman aralıklarıyla verilir (5–10 saniye). Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci, öğretmenin taklit ettiği sesleri taklit ederse davranış kayıt formuna artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler, öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile farklı ortamlarda değerlendirilir (ör. öğretim öğrencinin kendi sınıf ortamında çalışılmışsa sonrasında başka bir sınıfta değerlendirme yapılır). Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – VII

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Adlandırma
BÖLÜM-2	
Hedef	1.7.3. Varlıkları adlandırır.
Hedef Davranışlar	3.3. Hayvanları adlandırır. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin sunduğu hayvan maketi ya da resmi gösterilerek adı sorulduğunda (ör. "Bu nedir?") 5 saniye içinde bağımsız olarak gösterilen maket ya da resmin adını söyler. Öğretimi hedeflenen hayvanların isimleri aşağıda verilmiştir: <ul style="list-style-type: none">• Kedi• Köpek• Kuş• Balık• Tavuk• Horoz• Ördek• Koyun• İnek• Kurbağa• Kaplumbağa
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Bekleme Süreli Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Hayvan maketleri, hayvan resimleri / kartları, hayvan resimlerinin olduğu kitaplar vs.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Değerlendirme ve öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, genelleme oturumları okulun koridoru, bahçesi veya farklı bir sınıfta farklı kişilerle gerçekleştirilir. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatli yönelten öğrencilerin neler kazanacağı açıklanır. Dikkatini yönelten öğrencilere davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur (ör. "Bana bakıyorsun, gösterdiklerime bakıyorsun, aferin sana") veya "Ben hazırım, hadi başlayalım." gibi dikkat çekici uyarılar verir.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırmalıklar) pekiştirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarın Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Eğer var ise bir önceki derste öğrenilen hayvan isimlendirme ile başlanır ve ardından yeni veya üzerinde çalışılmakta olan hayvanlara geçilir.
Uygulama	Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmesinin ardından hedef hayvan resimlerinden birini gösterir ve "Bu hangi hayvan?" şeklinde bir yönerge sunar. Öğretmen 5 saniye bekler. Doğru tepki veren öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırmalıklardan küçük bir miktar ikram eder, kısa süreliğine sevdiği bir etkinlik ile meşgul olmasına izin verir veya sembol sunar. Yanlış tepkilerin ardından ipucu sunulur ancak ipucu sunulan tepkiler pekiştirilmez, sadece davranış onaylanır (ör. "Bu hangi hayvan?" yönergelerinin ardından öğretmen "Söyle Kedi" şeklinde sözel ipucu sunar. Öğrenci doğru tepki verirse "Evet bu, bir kedi." gibi onay ifadesi kullanır. İpuçlu tepkinin ardından öğrencinin hedef yönergeyi bağımsız olarak yerine getirmesi için davranış prova ettirilir.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum da genellemede hedefe %100 ulaştığında program sonlandırılır. Genelleme verisi, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi ve pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılmalıdır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanmalıdır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmenin sunduğu yönergelerin ardından öğrenci 5 saniye için davranış tanımında anlatıldığı gibi hayvan resimlerini adlandırırsa davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile ya da farklı materyaller kullanılarak değerlendirilir (ör: inek maketi ile çalışılıyorsa öğretim sırasında kullanılan ineekten maketinden farklı olarak inek resmi ile değerlendirme yapılır). Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırdıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – VIII

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Söz-içti
BÖLÜM-2	
Hedef	1.8.2. Sorulara cevap verir.
Hedef Davranışlar	2.1. Kişisel bilgi sorularına cevap verir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, kendisine sorulan kişisel bilgi sorularına (ör. "Kaç yaşındasın?" vs.) 5 saniye içinde cevap verir. <ul style="list-style-type: none">• Adın ne?• Soyadın ne?• Kaç yaşındasın?• Annenin adı ne?• Babanın adı ne?• Kardeşin var mı?• Kardeşinin adı ne?• Kaç kardeşiniz?
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Çeşitli serbest zaman etkinlik materyalleri, örneğin yapboz, lego veya video vs.
Ortam Düzenlemeleri	Ön değerlendirme ve öğretim oturumları öğretmeni ile, genelleme ise farklı kişiler ile planlanır. İzleme oturumları ise, öğretmeni ve farklı kişiler ile karışık şekilde planlanır. Serbest zaman etkinlikleri için bir sınıf, masa ve sandalye veya serbest etkinlik köşeleri kullanılabilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanabileceği açıklanır.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir. Öğretmen, öğrencilere soru sormadan önce, kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri bir oyuncak ya da atıştırma belirler. Öğretmen, öğrencilerin karşısında veya yanındadır, elinde sembol tahtası ya da atıştırma / oyuncak bulundurur. Öğretmen başlangıçta oyuncak ya da atıştırma öğrencilere gösterebilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Ders sırasında kullanılacak araç-gereçler gözden geçirilir. Önceki derslere ilişkin hedef davranışla ilgili grafiksel analiz gözden geçirilerek öğrencinin performansı gözden geçirilir. Tamamladığı ya da üzerinde çalıştığı aşamayı öğrencinin adını seslenerek kısaca değerlendirir. Doğru tepkiler için övgüler sunulur ("Cevap verdiğin için teşekkür ederim." gibi) fakat herhangi bir ödül verilmez. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz.
Uygulama	Öğretmen, sadece hedef öğrenciye soru sorar (herhangi farklı bir yönerge ya da sözcük kullanmaz). Öğrenci sorulara cevap verdiğinde öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sembol ya da atıştırma / oyuncak verir. Eğer öğrenci, soru sorulduğunda bir etkinlik ile meşgul ise öğretmen, öğrenci tepki verene kadar meşgul olduğu etkinliği durdurması için elle yönlendirme kullanır. Elle yönlendirme, öğrencinin baş ve yüz bölgeleri dışına uygulanır (ör. öğretmen, öğrencinin bakması için çenesinden tutup kendisine çevirmez). Öğrencinin adı ile çağrıldığında tepki vermeyi daha hızlı bir şekilde öğrenmesine yardımcı olmak istiyorsanız öğretimin ilk zamanlarında adını günlük etkinlikler sırasında çok sık kullanmayın. Böylece adını, kendisinden talep edilen bir sürü şeyin parçası olarak görmeyecektir. Bu program, hem çocuğunuz hem de sizin yapabildiğinizi görmeyi bakımından güven kazanmanın amacıyla başlangıç seviyesinde kolay tutulmalıdır.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretim sürecinde ve en az bir oturum da genelleme oturumunda hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genellemeye ilişkin değerlendirmeler, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrencinin adını seslendirir ve doğru tepkiler için övgü sunar ör. "Cevap verdiğin için teşekkür ederim." gibi) fakat herhangi bir somut ödül verilmez. Çocuk hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci adı seslendirildiğinde tepki verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse eksi (-) kaydedilir. Elde edilen veriler, öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme, öğretim oturumları sırasında ön değerlendirme oturumunda olduğu gibi gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme, öğretimden önce ve öğrenci süreç içi son değerlendirmede ölçüte ulaştığında değerlendirilir. Genelleme oturumu, bu davranışın öğretiminde bulunmamış kişilerle alınır. Öğrencinin dikkatini artırmak için genelleme oturumları öğretim oturumlarının içine serpiştirilebilir. Genelleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin yoklama oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – IX

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: İletişim Becerileri
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Sözlü etkileşim başlatma ve karşılıklı sohbet etme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.9.3. Başkalarının başlattığı iletişime karşılık verir.
Hedef Davranışlar	3.1. Selam verildiğinde karşılık verir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, kendisine “Merhaba”, “Günaydın”, “İyi günler” ifadeleri kullanılarak selam verildiğinde selam veren kişiye 5 saniye içinde bağımsız olarak karşılık verir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Replikli Öğretim.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Okuma bilmeyen ve / veya sözlü iletişime giremeyen öğrencilere yönelik ses kaydı için ses kayıt cihazları (ör. bas-konuş). Okuma bilen öğrenciler için üzerine replik yazılacak kartlar.
Ortam Düzenlemeleri	Uygulamaya başlamadan önce, okuma bilen öğrenciler için yazılı replikler; okuma becerisi olmayan ya da sözlü iletişime geçemeyen öğrenciler için ise sesli replikler belirlenir. Ses kayıt cihazlarına replikler kaydedilir. Yazılı replikler ise replik kartlarına yazılır. Genelleme aşaması, öğretim sürecinde yer almayan kişilerin öğrenciye selam vermesi ile planlanır. İzleme aşaması replikler olmaksızın değerlendirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen derse başlamadan önce, öğrencilere; kendilerine selam verildiğinde uygun şekilde karşılık vermeleri gerektiği, bunun önemli olduğu hakkında kısa bir bilgi verir.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştireçlerle (etkinlikler, kuruşlar ve / veya atıştırma- malıklar) pekiştirilir. Öğretmen, öğrencilere uygun şekilde karşılık vermeden önce kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri atıştırma- malıklar (kuru üzüm, kraker, bisküvi vs.) belirler ve hedef davranışların varlığında bu sembollerden verir veya atıştırma- malıklardan ikram eder.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçler (ör. bas-konuşlar, yazılı replik kartları vs.) ve pekiştir- reçler gözden geçirilir ve eksik olanlar giderilir. Öğretmen kısa bir değerlendirme yaparak ders öncesi öğ- rencilerin performansı hakkında bilgi edinir. Doğru tepkiler için bir ödül verilir. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz.
Uygulama	Öğretmen, ders sırasında kendisine dikkatini yönelttiği için öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunar. Öğretmen öğrenciye bakarak “Merhaba.” der ve öğrencinin tepki vermesi için 5 saniye bekler. Öğrenci ses kayıt cihazına bastıktan sonra sesli repliği (ör. “Merhaba.”) tekrar etmesi istenir. Öğrenci doğru tepki verdiğinde sembol vererek pekiştirir. Pekiştirme özelliği göstermesi için davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunarken çok içten, samimi ve dikkat çekici davranmalıdır. Eğer öğrenci kaydedilen sesli repliği tekrar etmez ise öğretmen aşamalı yardım kullanarak öğrenciyi ses kayıt cihazına basıp repliği çalıştırması ve repliği söylemesi için yönlendirir. Öğretmen, elle yönlendirmeyi öğrencinin omzuna dokunarak onun kendisine yönelmesi ve yaklaşma- sında kullanır. Ustaca kullanılan elle yönlendirme, öğrencinin hata yapmasını önler. Öğretmen sohbeti sürdürürken yönerge vermez, soru sormaz. Çünkü bu durum etkinliğin gidişatını değiştirebilir. Öğrenci sesli repliği tekrar etmez ise öğretmen uygulamayı tekrar eder. Öğretmen öğrencinin sesli repliği tekrar etmesi için toplam 3 deneme fırsatını her bir denemede “Tekrar dene!” yönergesi vererek sunar. Eğer bu sunulan 3 denemenin de ardından öğrenci sesli repliği tekrar etmezse öğretmen, ayrı denemelerle öğretim sürecine başlar. Öğrenci ses kayıt cihazına basıp hedef sesli repliği 5 saniye içinde söylerse ayrı denemelerle öğretim süreci sona erer.
Açıklamalar	En az iki durum üzerinde çalışılmalıdır (ör. “Merhaba” ve “Günaydın” ya da “İyi günler” ve “Nasılsın?” gibi). Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum genellemede hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçüt sağlandığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Öğrenci replikler üzerinde ustalaştıkça replikler silikleştirilir. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üze- rinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, kısmi zaman aralık kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme: Öğretime başlamadan önce bir ön değerlendirme verisi alır. Veriler replikli ve repliksiz etkileşimler olmak üzere iki şekilde toplanır.

Replikli etkileşim: Öğrencinin hedef repliği kullanımı, olay kaydı ile veri toplanarak belirlenir. Öğretmen bağımsız olarak ortaya çıkan replikli etkileşimleri (+) olarak kaydeder. Eğer öğrenci etkileşime girmez, yanlış ya da ipucu sonrasında tepki verir ise etkileşim eksi (-) olarak kaydedilir. Veriler gün içinde gerçekleşen replikli etkileşim sayısı olarak kaydedilir. Repliklerin sayısı grafik üzerinde bir çizgi ile sınırlandırılır.

Repliksiz etkileşim: Öğrencinin repliksiz söylediği replikler sayılarak davranış kayıt formuna kaydedilir. Veriler replikli ve repliksiz etkileşim sayısı olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirme verileri ön değerlendirme verileri gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme verileri öğretimden önce ve öğrenci hedefe ulaştığında değerlendirilir. Genelleme oturumu, bu davranışın öğretiminde bulunmamış kişilerle alınır. Genelleme aşamasında veriler öğretim aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır. Bu aşama replikler olmaksızın değerlendirilir.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

---Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.

---Öğrenci programın hedefine ulaştı.

---Genelleme gerçekleşti.

---Davranış uygun seviyede sürdürüldü.

---Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.

---Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.

---Diğer (açıklama yazın) _____.

